

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال نهم، شماره سوم (پیاپی ۳۳)، پاییز ۱۳۹۹

شاپای چاپی ۲۱۳۱-۲۳۲۲ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۷۰-۴۹

تحلیل ادراک محیطی جامعه روستایی از شیوع ویروس کرونا در بخش مرکزی شهرستان ورزقان

حسین کریمزاده، استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.
عقیل خالقی*؛ دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، مدرس دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.
رباب نقی‌زاده؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۶/۰۵

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۱۴

چکیده

در شیوع ویروس کرونا، بین جمعیت روستایی - شهری و سکونتگاه‌های روستایی و شهری تفاوت ویژه‌ای دیده نمی‌شود. با این حال، به عنوان یک بحران، ویروس کرونا، تأثیر منفی در اقتصاد روستایی داشته و یا می‌تواند محرک مهم برای نوآوری در مشاغل جدید در نواحی روستایی باشد. در محیط‌های مختلف جغرافیایی، ادراک شناخت‌های متفاوتی نسبت به این ویروس دیده می‌شود. با توجه به هدف تحقیق مبنی بر تحلیل ادراک محیطی جامعه روستایی از شیوع ویروس کرونا در قلمرو جغرافیای رفتاری، تحقیق حاضر در پی کشف و شناخت نقشه‌های ذهنی جامعه روستایی بخش مرکزی شهرستان ورزقان و ادراکات آن‌هاست. بر اساس هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی از نوع آمیخته (ترکیبی) است. روش «طراحی اکتشافی (مدل توسعه ابزار)» در این تحقیق استفاده شده است. در فاز یک با استفاده از روش «توصیف ضخیم» (فراتر از توصیف و مشاهده برای بیان ظهور رفتار خاص در جامعه) و به کمک نرم‌افزار مکس کیودا توصیفی عمیق از تجربیات افراد مطلع محلی گردآوری شد و به مشاهده ژرف و لایه‌لایه موضوع از زوایای مختلف به شیوه استقرایی در کدگذاری کیفی انجام شد. برای رصد متغیرهای کیفی نیز از شیوه STEEP (V) استفاده شده است. بر اساس نتایج کیفی، به توسعه ابزار (با استفاده از تکنیک تاپسیس فازی) از طریق تحلیل داده‌های کمی حاصل از نتایج پرسشنامه محقق ساخته اقدام شده و مقوله‌ها اولویت‌بندی شده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیرضروری در نواحی روستایی، شرط اصلی کنترل شیوع کرونا است. بعلاوه، شیوع ویروس در زمان‌بندی فعالیت کشاورزان، توجه به پس‌انداز، آسیب فعالیت اقامتگاه‌های گردشگری روستایی، و رونق کسب‌وکارهای روستایی، و نیز سرمایه اجتماعی اثر منفی داشته است.

واژگان کلیدی: ویروس کرونا، اقتصاد روستایی، ادراک محیطی، درک روستاییان، شهرستان ورزقان.

* khaleghi567@tabrizu.ac.ir

(۱) مقدمه

مطالعات جغرافیای رفتاری نقش مهمی در زمینه تجربیات علمی و عملی اخیر و در حیطه جغرافیای انسانی معاصر ایفا کرده (آقایاری هیر و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۴) و به عنوان زیرمجموعه جغرافیایی، توسعه خود را از دهه ۱۹۶۰ آغاز کرده است، هنگامی که محققان نظریه های موجود راجع به چگونگی تصمیم گیری و رفتار در فضا را به چالش کشیدند از جغرافیای رفتاری به عنوان مطالعه تصمیم گیری فضایی افراد که پیش از رفتار آنها است، دفاع شد (Diniz & de Faria, 2018: 295). با این حال، جغرافیای شناختی-رفتاری، توجه را به مفاهیم تصمیم گیری، ادراک، نگرش، عقاید، یادگیری و ترجیح جلب می کند. دانش در مورد فرآیند تصمیم گیری باید به اندازه کافی اساسی باشد که بتواند «مجموعه فرصت ها» متنوع تر از گزینه های جایگزین را معرفی و تصمیمات مورد انتظار شناخته شود. از آنجا که رفتار آشکار، دغدغه اصلی جغرافیدانان است، گوئلک و بانتینگ^۲ نتیجه می گیرند که توصیف کامل از فعالیت های جغرافیایی انسان می تواند نقطه شروع منطقی تحلیل جغرافیایی باشد (Rushton, 2010: 463).

جهان پیرامون شخص و تجربه در آن درهم آمیخته است و این موضوعی است که هم زندگی انسان و تلاش او برای شناخت در جغرافیای ادراکی و هم در جغرافیای حواس جستجو می شود. جغرافیای حواس به دنبال توصیف برخی از ویژگی های جغرافیایی از حواس و ارائه برخی توضیحات ممکن از نقش در حال تغییر حواس در تجارب روزمره از فضا و مکان است (Rodaway, 2010: 3). عقاید رفتاری شامل «اعتقاد» و «ارزیابی نتایج» است. مطالعات متعددی تأکید کرده اند که بین باورهای رفتاری و پذیرش فناوری در جامعه روستایی رابطه مثبت وجود دارد (Alavion & Taghdisi, 2020: 13) و در این بین فرآیند ادراک محیطی نقش مهمی را در ساختار مدل ادراک محیطی و رفتار بر عهده دارد. اصطلاح ادراک در علم جغرافیا عمدتاً به عنوان فهم و تفسیر ذهنی در مورد موقعیت ها یا عارضه های قابل رؤیت دریافت شده از طریق حواس پنج گانه انسان می باشد و آنگاه در شکل گیری تصاویر و نقشه های ذهنی فرد نقش اساسی ایفا می کند (بهفروز، ۱۳۸۰: ۳۷). با عنایت به اینکه جغرافیای رفتاری در پی کشف و شناخت نقشه های ذهنی مردم و پرده برداری از ادراکات عمیق آنها درباره مکان است (شکوئی، ۱۳۸۷: ۱۱۱)، بررسی و تحلیل ادراک محیطی جامعه روستایی از شیوع ویروس کرونا (کووید - ۱۹)^۵ مسئله مهمی است که بایستی به آن پرداخته شود.

مطالعه جغرافیایی ویروس کرونا نشان می دهد این ویروس همانند بیماری وبا دارای «جهان وطنی» است که وطن اول آن ووهان^۶ پایتخت گسترده استان هوئی^۷ مرکزی چین بوده و پس از آن کشورهای کره جنوبی، ایران و ایتالیا را به عنوان کشورهای خود انتخاب کرده است. شیوع این ویروس در مدت زمان

1. Opportunity sets
2. Guelke and Bunting
3. Belief
4. Evaluation of the outcomes
5. Coronavirus (COVID-19)
6. Wuhan
7. Hubei

بسیار کوتاهی به یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های بین‌المللی پس از جنگ جهانی دوم تبدیل شده و بررسی تبعات اقتصادی ناشی از گسترش این بیماری نیز برای سیاست‌گذاری بسیار مهم و ضروری است. درک این نکته مهم است که همه‌گیری کرونا در ابتدا در کشورهای پیشرفته که به اصطلاح به تحول سلامت دست یافته‌اند اتفاق افتاده است. با این حال، شیوع ویروس، بین «فقیر و غنی» و «روستایی-شهری» تفاوتی قائل نبوده (Mitra, 2020: 2) و این در حالی است که مناطق روستایی قبل از شیوع کووید ۱۹، با شیوع کرونا پیش‌تاز نمونه‌های مثبت حمایت از اجتماع، همسایگان و دوستان بوده‌اند (Milbourne et. al, 2015: 470)؛ درحالی‌که بحران کرونا فرصتی برای تقویت حس همکاری داوطلبانه در جوامع روستایی ایجاد می‌کند، محافظت روستاییان به‌عنوان نیروی کار با چالش‌هایی مواجه بوده (Agapitova et. al, 2017: 6) و حفظ درآمد تنها یکی از مسائلی است که بسیاری از خانوارهای روستایی در این مواقع با آن مواجه هستند (Phillipson et al, 2004: 237)، (Bennett et al, 2004: 280). این ویروس می‌تواند تأثیرات منفی خود را در کسب‌وکار روستاییان و کشت و زرع آن‌ها نشان دهد و یا همان‌طور که افراخته از قول شومپیتر^۱ که نوآوری را به‌منزله محرک اصلی توسعه می‌داند (افراخته، ۱۳۹۹: ۱۱)، می‌تواند نشان‌دهنده پاسخ خلاقانه جامعه در کسب‌وکار و سازگاری با بحران در مناطق روستایی و یک نیروی محرکه مهم برای نوآوری در مشاغل روستایی باشد. چون رفتار «مقابله و پیشگیری از کرونا» در فضا اتفاق می‌افتد و محیط روستایی تأثیرپذیر و دریافت‌کننده محسوب می‌شود، بنابراین در محیط‌های مختلف جغرافیایی، ادراک و شناخت‌های متفاوتی به انسان می‌نمایند و تنوع محیطی منجر به تنوع ادراکی می‌شود؛ بنابراین هدف تحقیق حاضر، توصیف عمیق رفتار و ادراکات محیطی جامعه روستایی از شیوع کروناویروس و درنهایت تحلیل فازی متغیرهای کشف‌شده در جامعه روستایی بخش مرکزی شهرستان ورزقان است.

۲) مبانی نظری

ادبیات جغرافیای رفتاری اواخر دهه ۱۹۶۰ وارد شد، به‌ویژه با بیان اینکه تعمیم آماری از رفتارهای مشاهده‌شده ممکن است برای هدف موردنظر به‌اندازه کافی دقیق باشد و پرده‌برداری کامل از رفتار انتخاب باشد. با شروع این دهه، جغرافیدانان رفتاری ادعا کردند که پیچیدگی‌ها و منحصربه‌فرد بودن فعالیت‌های انسانی روی زمین محصول تعامل بین افراد و محیط‌های آن‌هاست. ادعا شده است که افراد، محیط خود را از لحاظ نگرش، اعتقادات، ادراکات و ترجیحات موردنظر خود ارزیابی می‌کنند (Rushton, 2010: 463)؛ بنابراین، در اواخر دهه ۱۹۶۰، پیشرفت قابل‌توجهی در جهت توسعه یک رویکرد رفتاری در جغرافیا حاصل شد. چندین رویکرد متفاوت در حال توسعه بودند، از جمله: (۱) بررسی تأثیر مکان و منظر بر رفتار؛ (۲) بررسی نگرش‌ها نسبت به وقوع خطر محیط‌زیست و ادامه رفتارهای انسانی و الگوهای شغلی که توجیه آن با استفاده از دانش موجود دشوار بود؛ و (۳) بررسی رفتارهای تصمیم‌گیری و انتخابی که مغایر با فرضیات تسهیل‌کننده رفتارهای عقلانی اقتصادی و مکانی بود (Gollledge, 2008: 242).

¹ Joseph Schumpeter

این یک واقعیت تاریخی است که بخش قابل توجهی از تحقیقات رفتاری در جغرافیا در سنت شدیداً پوزیتیویستی نظریه مکان و تحلیل مکانی پدیدار شده است، درواقع، بسیاری از مواردی که معمولاً با اثبات‌گرایی در ارتباط هستند، ممکن است تا به امروز درجایی از کار جغرافیدانان رفتاری یافت شوند. با این وجود، نکته قابل توجه اینکه به نظر می‌رسد تحقیقات رفتاری به‌عنوان جریان اصلی در دهه گذشته چقدر فراتر از مفروضات اثبات‌گرایان حرکت کرده است (Couclelis & Golledge, 1983: 332). تحقیقات رفتاری نتیجه انقلاب نظری-کمی بود (Golledge, 2008: 244) و تصویر ذهنی موضوعی اساسی است که زمینه‌های مختلفی را در جغرافیای رفتاری ارائه می‌دهد (Al-Ghamdi & Al-Harigi, 2015: 734). در سال ۱۹۱۳، شاید برای اولین بار عنوان نقشه‌تصوری توسط تروربیچ^۱ وارد ادبیات علمی شد؛ سپس در سال ۱۹۴۵ جان کرتلندرایت^۲ تأکید کرد به هنگام تحلیل فضای جغرافیایی به مفاهیم ذهنی و باورها و اعتقادات توجه کرد. در سال ۱۹۴۸ تالمن^۳ عنوان «نقشه‌شناختی» را مطرح ساخت. در سال ۱۹۶۰ یکی از اساسی‌ترین تحقیقات در زمینه تأثیرگذاری نقشه‌های شناختی به‌وسیله لینچ^۴ صورت گرفت و پنج عامل عمده از سیمای شهر را در تهیه نقشه شناختی به کار برد. به‌طور کلی در اوایل ظهور مکتب جغرافیای رفتار فضایی و ادراک محیطی جغرافیدانانی نظیر ساور^۵ و وایت در امریکا و ویلیام کرک^۶ در انگلستان در اشاعه این مکتب بسیار مؤثر بوده‌اند. از دهه ۱۹۶۰ جغرافیای رفتار فضایی در مسیر تأثیرگذار قرار گرفته و به‌سوی نگرش‌های التقاطی کشیده شد و از اندیشه‌های ساختارگرایانی چون استراوس^۷ و پیازه^۸ و از روانشناسان شناختی- ادراکی نظیر اسکینر^۹ برونر^{۱۰} و ورنر^{۱۱} و از فلاسفه‌ای مثل برکلی^{۱۲} و کانت^{۱۳} تأثیر بسیار گرفت (شکوئی، ۱۳۸۷: ۱۱۲-۱۱۴). دهه ۱۹۷۰ مقارن با آغاز دوره پست‌مدرنیسم را می‌توان عصر توسعه‌های جدید و بررسی‌های منحصرأ ادراکی در نظام جغرافیای انسانی دانست (پوراحمد، ۱۳۸۹: ۱۷۹).

تعریف اصطلاحات، یک امر بسیار مهم در مورد جغرافیای رفتاری است چراکه از لحاظ تاریخی دو معنای مشروط دارد. اولین دیدگاه مربوط به لاتو^{۱۴} که آن را به‌عنوان یک جنبش تاریخی با گرایش‌های چند رشته‌ای می‌بیند و بیشترین تأثیر خود را در بین سال‌های ۱۹۶۵ و ۱۹۸۰ می‌گذارد. جغرافیای رفتاری تقریباً با «درک محیطی»، «جغرافیای ادراکی و رفتاری»، «جغرافیای رفتاری و شناختی» یا

1 C.C. Trowbridge

2 John Kirtland Wright

3 Edward C. Tolman

4 Kevin A. Lynch

5 Carl O. Sauer

6 William L. Kirk

7 Claude Lévi-Strauss

8 Jean Piaget

9 B. F. Skinner

10 Jerome Bruner

11 Heinz Werner

12 George Berkeley

13 Immanuel Kant

14 Lato 4

15 Environmental Perception 5

16 Behavioral and Perceptual Geography 6

«جغرافیای تصویر» شناخته می‌شود، جغرافیای رفتاری بر نقش فرآیندهای شناختی در شکل‌گیری تصمیم‌گیری و رفتار تأکید دارد. دلیل اینکه رویکرد اساسی آن به‌عنوان «رفتارگرایی شناختی» شناخته شده است، این است که در اصل، طرفداران آن استدلال می‌کنند که رفتار فضایی افراد به این بستگی دارد که چگونه دنیای پیرامون خود را می‌فهمند (ادراک می‌کنند، می‌شناسند). محققان به‌زودی تشخیص می‌دهند که تفاوت‌های چشمگیری در شیوه‌های درک و مقابله با موضوعشان وجود دارد. بعضی از آن‌ها «علم شناختی» را پذیرفتند و به بررسی نظم در شناخت و رفتار فضایی انسان و استفاده از یافته‌های خود به‌عنوان مبنایی مبنی بر تولید نظریه‌های مربوط به نحوه تصمیم‌گیری و عملکرد مردم در فضای جغرافیایی پرداختند. برخی دیگر به رویکردهای «انسان‌گرایانه» نگاه می‌کردند و بیشتر در پی فهم تخیل و تجربه انسانی بودند (Gold, 2019: 3).

نهایت اینکه بررسی مبانی رفتاری نظریه جغرافیایی به این نتیجه رسیده است که حداقل دو موضوع مهم نیازمند توجه ویژه است: (۱) سطح توضیحی که بر اساس استنتاج انگیزشی تعریف شده است و (۲) استفاده از اطلاعات تفکیک‌شده در مورد اقدامات افراد به‌عنوان مبنای تجربی این استنتاج‌ها (Gale, 1972: 337). با عنایت به این مسئله و نیز با توجه به موضوع و هدف تحقیق باید گفت در جوامع گوناگون، تأثیر کرونا بر بهداشت روان و تندرستی ذهنی بسیار مهم است. این ویروس با اختلال در روابط اجتماعی، ساختارها و مشارکت جامعه و با تغییر از سبک زندگی خارج از خانه به سبک زندگی در خانه و سلامت جسمی مرتبط بوده (WHO, 2020: 2) و در حال ایجاد تنش‌های جدیدی در داخل جامعه و در بین جوامع با یکدیگر بر اثر رفتارهای ناشی از فاصله‌گذاری اجتماعی در فعالیتهای روزانه است (Kumar et al, 2020: 1) که برای روستاییان با انزوای اجتماعی شدید همراه بوده است (Phillipson et al, 2020: 8). نمونه آن اجتناب رفت‌وآمد بازدیدکنندگان شهری از حومه شهرها و روستاها به دلیل ترس از شیوع بیماری و ضعف مقررات بهداشتی می‌باشد (Dixon, 2020: 12).

گیرتز^۷ (۱۹۷۳) پیشنهاد کرده است که علوم از طریق کارهایی که متخصصان آن انجام می‌دهند مطالعه شود (Geertz, 1973: 3)؛ تعریف گیرتز از توصیف مردم‌نگاری، موضع هستی‌شناختی آن بوده و از آن به‌عنوان روشی برای حفظ معنا استفاده می‌کند و می‌توان به‌آسانی به تأثیر جهانی آن، یعنی اثر «عملکرد» آن پرداخت (Gibson, 2014: 149)؛ بنابراین وی با اقتباس از اصطلاح فلسفی رایل (۱۹۷۱) برای توصیف کار مردم‌نگاری اصطلاح «توصیف ضخیم» را به‌واژگان تحقیقات کیفی افزود (Ponterotto, 2006: 539)، (Usunierv & Stéphane, 2013: 45). «توصیف ضخیم» اصطلاحی است که برای توصیف ضخامت بحث در زمینه‌های مختلف حتی در مباحث مربوط به تحلیل‌های اولیه بالأخص در مباحث

1. Behavioral & Cognitive Geography
2. Image Geography
3. Cognitive Behavioralism
4. Cognitive Science
5. Humanistic

^۸. سازمان بهداشت جهانی

^۷Glifford Geertz

^۸Thick Description

مرتبط به نقد ادبی و حتی برای تفسیر مقوله‌هایی مانند فرهنگ، استفاده می‌شود؛ یعنی با توصیف یک پدیده در جزئیات کافی، می‌توان شروع به ارزیابی میزان تأخیر در نتیجه‌گیری‌های قابل‌انتقال به سایر زمان‌ها، تنظیمات موقعیت‌ها و افراد نمود (خنیفر و مسلمی، ۱۳۹۸: ۳۵۰).

شکل ۱. مدل تحلیلی تحقیق (با استفاده از خنیفر و مسلمی، ۱۳۹۸: ۳۵۸)

توصیف ضخیم، نتایج «صدای» کافی شرکت‌کنندگان را نشان می‌دهد؛ یعنی نقل‌قول‌های طولانی از شرکت‌کنندگان یا گزیده‌ای از گفتگوی مصاحبه. باز هم احساس خوبی به دست می‌آید زیرا خواننده می‌تواند تعامل شرکت‌کننده - مصاحبه‌کننده را تجسم کند و از وضعیت شناختی و احساسی مصاحبه‌شونده (و مصاحبه‌کننده) به دست آید (Ponterotto, 2006: 547). شکل ۱ مدل تحلیلی تحقیق را نشان داده است.

با توجه به استفاده از روش STEEP (V) در تحقیق لازم است اشاره شود که تفکر اولیه این روش در دهه ۱۹۶۰ در موسسه تحقیقاتی «جانسون» شکل گرفت و توسعه یافت و در سال ۱۹۷۱ انتشار یافت. «پیترشوارتز» در اوایل دهه ۱۹۷۰ برای یک پروژه تحقیقاتی خود در حین همکاری با یک شرکت بزرگ آمریکایی از این روش استفاده کرد و در سال ۱۹۷۵ توسط «هولرود و لاوریدج» تعمیم و گسترش یافت. STEEP(V) مخفف واژه‌های اجتماعی، فناوری، اقتصادی، فرهنگ محیطی، سیاسی و ارزش‌ها است (Withanaarachchi, et al, 2015: 28).

1 Johnson Research Associates (JRA)

2Peter Schwartz

3Holroyd & Loveridge

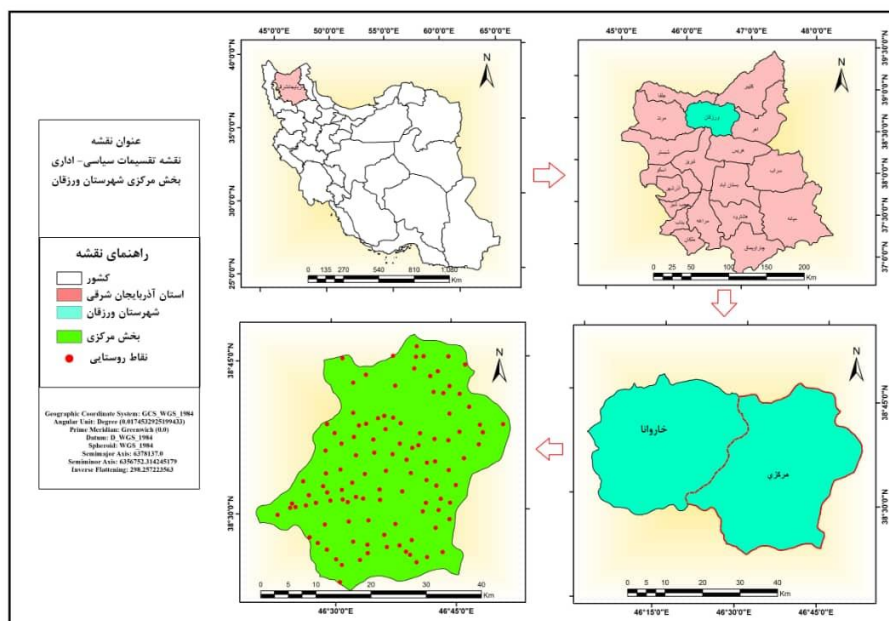
۳) روش تحقیق

استفاده مکمل از رویکردهای کمی و کیفی طیف وسیع تری از دیدگاههای روش‌شناختی را پیش رو می‌نهد و تحت عنوان روش‌های آمیخته، به‌وضوح، متقاضی استفاده و ادغام هر دو روش هستند (Tashakkori & Creswell, 2007: 207)، (Tashakkori & Teddlie, 2003: 124). از آنجایی که هدف تحقیق، گردآوری هر دو دسته داده‌های کیفی و کمی و تجزیه و تحلیل هر دو مجموعه داده‌ها (صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶) است، با توجه به هدف تحقیق مبنی بر تحلیل ادراک محیطی جامعه روستایی از شیوع کروناویروس در قلمرو جغرافیای رفتاری، تحقیق حاضر بر اساس هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی از نوع آمیخته (ترکیبی) است. از آنجایی که تحقیق درصدد بررسی و تحلیل رفتار جامعه روستایی است، ابتدا با استفاده از روش «توصیف ضخیم» (فراتر از توصیف و مشاهده برای بیان ظهور رفتار خاص در جامعه) و به کمک نرم‌افزار مکس.کیودا^۱ توصیفی عمیق از تجربیات افراد مطلع محلی گردآوری شده است و تحقیق به مشاهده ژرف و لایه‌لایه موضوع از زوایای مختلف به شیوه استقرایی (از جزء به کل) در کدگذاری کیفی پرداخته است. برای رصد متغیرها نیز از شیوه STEEP (V) در شش حوزه اجتماعی (S)، فناورانه (T)، اقتصادی (E)، بوم‌شناسی (E)، سیاسی (P) و ارزش‌ها (V) استفاده شده است. با استفاده از نتایج لایه‌های توصیف ضخیم، جهت رسیدن به نتیجه قابل‌تعمیم، در مرحله بعدی بر اساس نتایج کیفی، به توسعه ابزار (با استفاده از تکنیک تاپسیس فازی)^۲ از طریق تحلیل داده‌های کمی حاصل از نتایج پرسشنامه محقق‌ساخته اقدام شده و مقوله‌ها اولویت‌بندی شده‌اند. این روش که اجرای متوالی است به این صورت است که شروع عملیات با جمع‌آوری داده‌های کیفی و تحلیل در فاز یک انجام شده و سپس نسبت به جمع‌آوری مجموعه داده‌های کمی و تحلیل در فاز دو بر اساس نتایج فاز یک اقدام شده است؛ بنابراین روش بکارگرفته‌شده «طراحی اکتشافی (مدل توسعه ابزار)» است که شکل (۲) مراحل انجام آن را نشان داده است.

شکل ۲. طرح پژوهش آمیخته اکتشافی: طراحی اکتشافی – مدل توسعه ابزار (خنifer و مسلمی، ۱۳۹۶: ۴۴۸)؛ (رضوی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵۴) (Creswell, 2009: 331).

بر اساس آخرین تقسیمات کشوری شهرستان ورزقان دارای دو بخش مرکزی و خاروانا می باشد. محدوده مورد مطالعه یعنی بخش مرکزی دارای چهار دهستان ازومدل شمالی، ازومدل جنوبی، سینا و بکرآباد بوده که تعداد ۱۰۱ آبادی دارای سکنه دارد. شکل ۳، نقشه منطقه مورد مطالعه را نشان داده است.

شکل ۳. نقشه محدوده مورد مطالعه

استفاده از روش تحقیق آمیخته ایجاب می کند تا از دو حجم نمونه مختلف برای گردآوری و تجزیه و تحلیل داده های مربوط به بخش های «توصیف ضخیم» و «تحلیل تاپسیس فازی» استفاده شود. نمونه گیری بخش کیفی، نمونه گیری گلوله برفی^۱ به تعداد ۲۵ نفر بوده و در بخش کمی از روش نمونه گیری آسان^۲ از نوع نمونه گیری غیراحتمالی^۳ به تعداد ۱۳۰ نفر استفاده شده است. جدول ۱ مشخصات حجم نمونه تحقیق را نشان داده است.

1. Snow Ball

2. Convenient Sampling

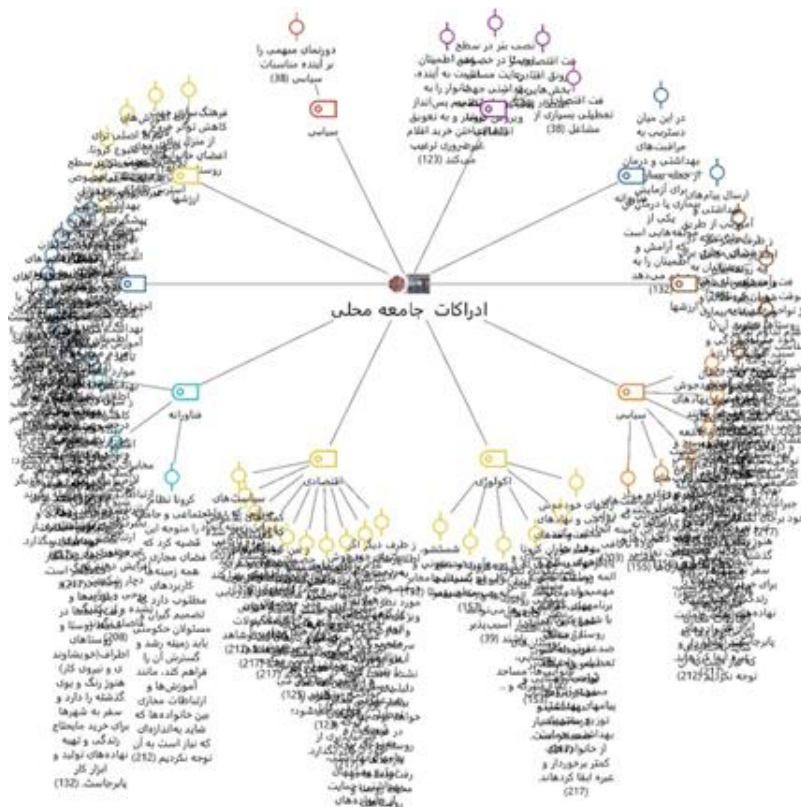
3. Non-probability Sampling

جدول ۱. مشخصات حجم نمونه تحقیق

بخش	تحصیلات	فراوانی (نفر)	جمع (نفر)
توصیف ضخیم	دکتری یا دانشجوی دکتری	برنامه‌ریزی شهری	۴
		برنامه‌ریزی روستایی	۱۰
		علوم اجتماعی	۴
		سایر	۷
تاپسیس فازی	دکتری	دانشجوی دکتری	۹
		کارشناسی ارشد	۱۴
		کارشناسی	۴۴
		کاردانی و دیپلم	۳۱
			۳۲

۴ یافته‌های تحقیق

حیطه شناختی در مورد کروناویروس در این تحقیق، ادراکات و مهارت‌های عقلی را شامل است و دارای سطوح مختلفی است که لایه‌های اولیه تا بالاترین و عمیق‌ترین سطوح را در بر می‌گیرد. توصیف عمیق شامل شش سطح بوده و هر سطح، مقدمه سطح بعدی است که با ترکیب شش حوزه STEEP (V) به توصیف ادراکات محیطی جامعه روستایی از کروناویروس پرداخته است. همچنان که قبلاً نیز گفته شد این کار با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا کدگذاری شده است و نتایج کیفی حاصل به‌وسیله تکنیک تاپسیس فازی تحلیل شده است. شکل ۳ گزارش گرافیکی نرم‌افزار مکس کیودا آن را نشان داده است.

شکل ۴. استخراج گرافیکی مکس کیودا

در ادامه با استفاده از خروجی متنی مکس کیودا به ترتیب به توصیف لایه به لایه مقوله‌ها پرداخته شده است.

سطح اول: دانش و آگاهی

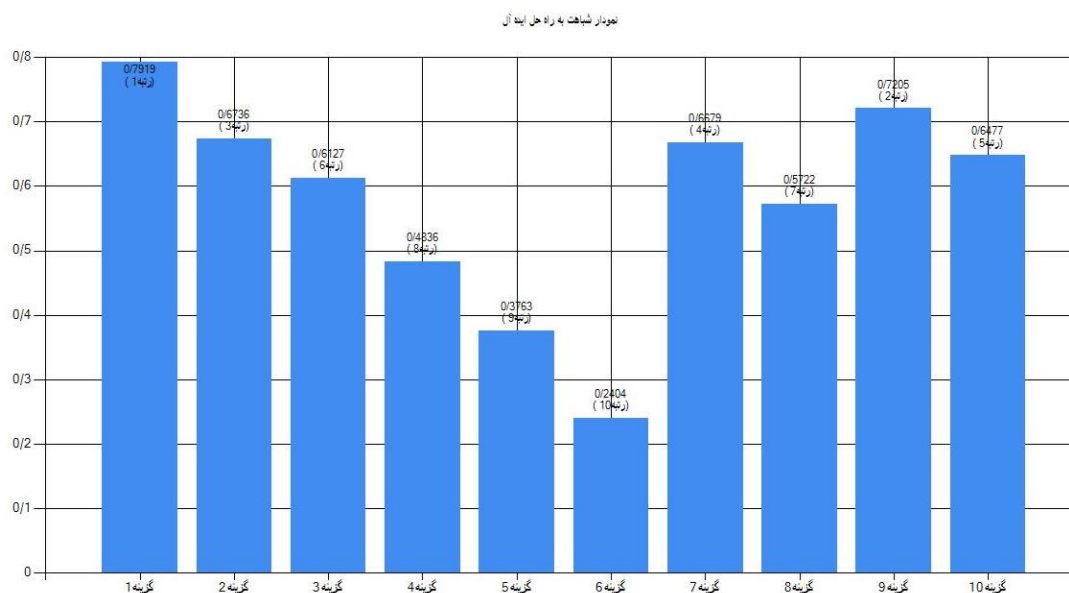
در این لایه، ساده‌ترین و پایین‌ترین سطح برای یادآوری، بازشناسی و حقایق جزئی در مورد ویروس کرونا جمع‌آوری شده است که پس از انجام مراحل مختلف کدگذاری، در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. دانش و آگاهی جامعه روستایی از کرونا ویروس [لایه اول]

گزینه	یافته‌های کیفی								یافته‌های کمی		
	مفهوم								نتایج تاپسیس فازی		
	اجتماعی	فناورانه	اقتصادی	اکولوژی	سیاسی	فرهنگی	S+	S-	شباهت	رتبه	
۱	•					•	۱۲/۱۵	۴۶/۲۴	۰/۷۹	۱	شرط اصلی برای کنترل شیوع کرونا، کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیرضروری است.
۲	•						۱۹/۳۱	۳۹/۸۵	۰/۶۷	۳	روابط اجتماعی و فردی تحت تأثیر همه‌گیری این ویروس قرار دارد.
۳			•				۲۲/۹۲	۳۶/۲۶	۰/۶۱	۶	افت اقتصادی، تعطیلی بسیاری از مشاغل را به همراه دارد.
۴	•						۳۰/۶۵	۲۸/۷۱	۰/۴۸	۸	آگاه‌سازی روستائیان برای جمع نشدن و حضور در اماکن شلوغ و پرتردد به‌ویژه ادارات و دستگاه‌های دولتی.
۵	•					•	۳۷/۰۶	۲۲/۳۶	۰/۳۸	۹	دسترسی به مراقبت‌های بهداشتی و درمان از جمله بیمارستان برای آزمایش بیماری یا درمان آن یکی از مؤلفه‌هایی است که آرامش و اطمینان را به مردم می‌دهد.
۶	•					•	۴۴/۲۸	۱۴/۰۱	۰/۲۴	۱۰	نصب بنر در سطح روستا در خصوص رعایت مسائل بهداشتی جهت پیشگیری از ابتلا به ویروس کرونا لازم است.
۷	•						۱۹/۵۱	۳۹/۲۵	۰/۶۷	۴	ارائه آموزش‌های لازم به خانواده‌های روستایی جهت کنترل و مدیریت استرس، رعایت نکات بهداشتی
۸	•						۱۵/۲۷	۳۳/۸۰	۰/۵۷	۷	حرکت‌های خودجوش مردمی و نهادهای محلی مانند دهیاری‌ها، پایگاه‌های بسیج و ائمه جماعت نقش مهمی را در اجرای برنامه‌های مقابله با شیوع کرونا در روستا دارد.
۹	•					•	۱۶/۱۹	۴۱/۷۳	۰/۷۲	۲	هماهنگی با اهالی روستا برای زمینه‌سازی جهت سفر نکردن و ابستگان و آشنایان به روستا در تعطیلات تابستان
۱۰	•			•			۲۰/۵۹	۳۷/۸۵	۰/۶۵	۵	آموزش روستائیان برای رعایت نکات بهداشتی جهت ارتباط محافظت‌شده با دام و طیور

نتایج کیفی نشان می‌دهد جامعه روستایی دارای دانش و آگاهی در مورد شوک کرونا ویروس هستند که بر اساس حوزه STEEP (V) بیشترین دانش و آگاهی، مربوط به حوزه اجتماعی است. در این بین نتایج تحلیل تکنیک فازی نیز نشان می‌دهد از نظر جامعه محلی مهم‌ترین شرط اصلی برای کنترل شیوع کرونا،

کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیرضروری است که هماهنگی با اهالی روستا برای زمینه‌سازی جهت سفر نکردن وابستگان و آشنایان به روستا در تعطیلات تابستان و اینکه روابط اجتماعی و فردی تحت تأثیر همه‌گیری این ویروس قرار دارد، از اولویتهای دیگر است. شکل ۵ نمودار نتایج لایه اول را نشان داده است.

شکل ۵. نمودار ناپسیس فازی نتایج سطح اول: دانش و آگاهی

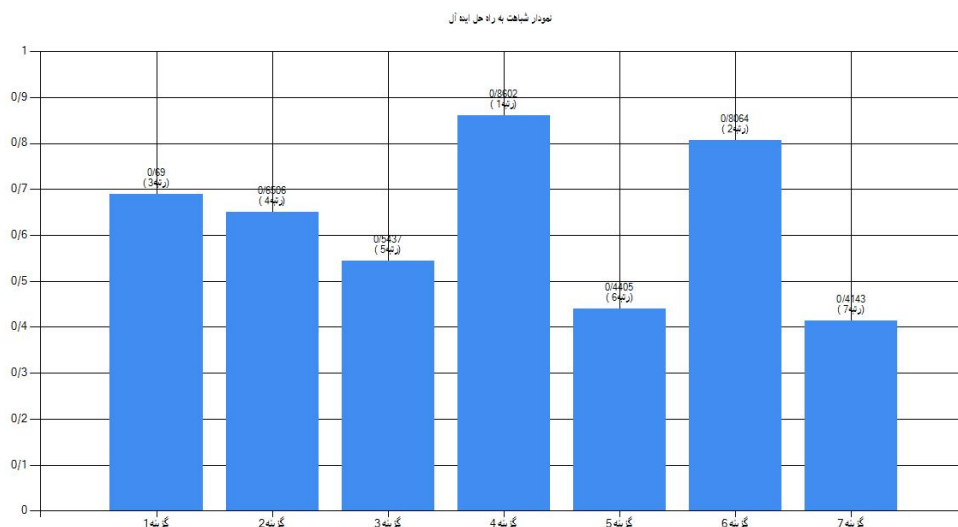
سطح دوم: درک مطلب (فهمیدن)

پس از توصیف دانش و آگاهی افراد از کروناویروس در لایه دوم که بالاتر از مرحله دانش است در کدگذاری انجام شده، آن مفهومی استخراج شده است که نشانگر توانایی افراد در پی بردن به مفهوم مقوله کروناویروس و تبیین آن است (جدول ۳).

جدول ۳. توانایی افراد در درک شیوع کروناویروس [لایه دوم]

گزینه	یافته‌های کیفی							یافته‌های کمی	
	مفهوم							نتایج تاپسیس فازی	
	آ. ن. ی.	فناورانه	اقتصادی	اکولوژی	سبب	ارتقاء		S+	S-
۱	•		•		•			۱۵/۱۶	۳۳/۷۵
۲		•						۱۷/۳۹	۳۲/۳۸
۳	•		•					۲۲/۴۳	۲۶/۷۲
۴	•		•			•		۶/۸۰	۴۱/۸۶
۵			•					۲۷/۹۵	۲۲/۰۱
۶	•		•					۹/۴۴	۳۹/۳۳
۷			•					۲۸/۸۰	۲۰/۳۷

بر اساس نتایج توصیف ضخیم، توانایی افراد در پی بردن به مفهوم مقوله کروناویروس و تبیین آن در هفت گزینه جمع‌بندی شده است و بر اساس حوزه STEEP (V) قدرت تبیین افراد در حوزه اقتصادی زیاد است و اولویت‌بندی این گزینه‌ها توسط تکنیک فازی نشانگر آن است که از نظر جامعه محلی «عدم اطمینان نسبت به آینده و ترغیب خانوار به تصمیم برای پس‌انداز بیشتر و به تعویق انداختن خرید اقلام غیرضروری» مهم‌ترین گزینه‌ای است که حاصل شده است. از بین کسب‌وکارهای روستایی عمیق‌ترین آثار منفی را اقامتگاه‌های گردشگری روستایی شاهد بوده‌اند و سیاست‌های جبرانی که دولت در زمینه شیوع کرونا اتخاذ کرده، ناکافی بوده است. شکل ۶ نمودار نتایج سطح دوم را نشان داده است.

شکل ۶. نمودار تاپسیس فازی نتایج سطح دوم: درک مطلب (فهمیدن)

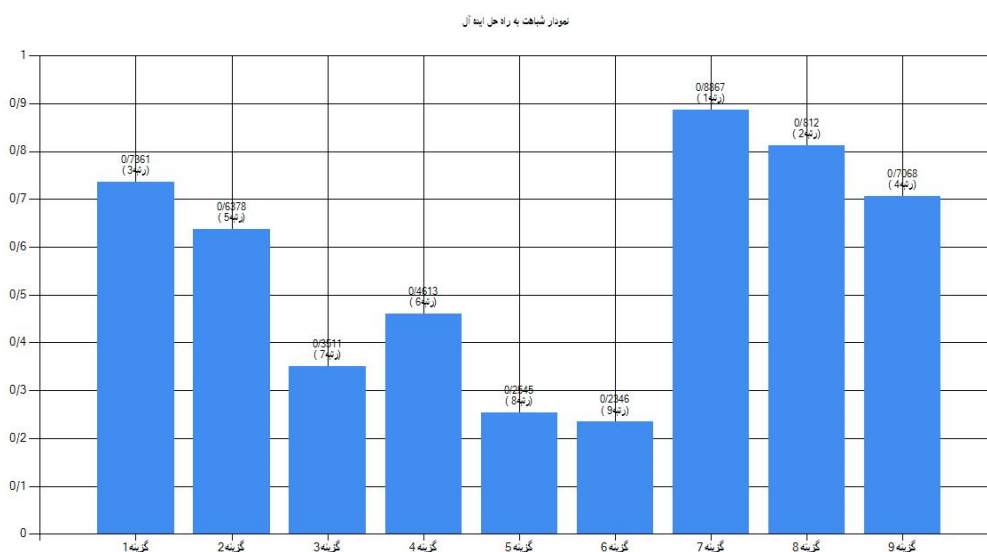
سطح سوم: به کار بستن (کاربرد)

در این سطح، آن دسته از مقوله‌های کدگذاری‌شده، آورده شده است که عقاید کلی، اصول و روش‌ها و دستورالعمل‌هایی را که در مورد کروناویروس، ادراک شده، به کار برده شده است (جدول ۴).

جدول ۴. عقاید کلی، اصول و روش‌ها و دستورالعمل‌های ادراک‌شده از کروناویروس [لایه سوم]

گزینه	یافته‌های کیفی							یافته‌های کمی		
	مفهوم							نتایج تاپسیس فازی		
								S+	S-	رتبه
	اجتماعی	فناورانه	اقتصادی	اکولوژی	توسعه	فرهنگی	ارزشی			
۱			●					۲/۱۷	۴۷/۹	۰/۷
۲	●							۲۳/۸	۴۱/۹	۰/۶
۳	●	●						۴۲/۲	۲۲/۸	۰/۴
۴	●	●					●	۳۵/۲	۳۰/۱	۰/۵
۵	●	●					●	۴۸/۶	۱۶/۶	۰/۳
۶	●							۹۴/۴	۱۵/۲	۰/۲
۷	●						●	۷/۲	۵۶/۶	۰/۹
۸	●		●					۱۲/۰	۵۲/۰	۰/۸
۹				●				۱۹/۱	۴۶/۳	۰/۷

تعداد ۹ گزینه مختلف برای تحلیل کاربست اصول و روش‌ها و دستورالعمل‌های ادراک‌شده از کروناویروس، کدگذاری کیفی شده است که حوزه اجتماعی دارای بیشترین تأکید است. توسعه ابزار روش توصیف ضخیم با استفاده از تکنیک تاپسیس فازی نیز به این نتیجه می‌رسد که اولاً «بدون اراده جمعی امکان قطع زنجیره کروناویروس وجود ندارد»؛ ثانیاً «در فصل تابستان، فعالیت بخش کشاورزی رونق داشته و بر اثر آن، رفت‌وآمدها در روستاها و شهرها بیشتر می‌شود»؛ و ثالثاً «کروناویروس باعث افت شدید در درآمد افراد شده که این امر در نهایت به افت رشد تولید ناخالص داخلی می‌انجامد».

شکل ۷. نمودار تاپسیس فازی نتایج سطح سوم: به کار بستن (کاربرد)

سطح چهارم: تجزیه و تحلیل

در این سطح، آن دسته از مقوله‌های کدگذاری آورده شده است که یک مطلب به اجزاء کوچک‌تر تشکیل‌دهنده‌اش تعمیم داده شده است (جدول ۵).

جدول ۵. ادراک روابط بین اجزا تشکیل دهنده یک مطلب [لایه چهارم]

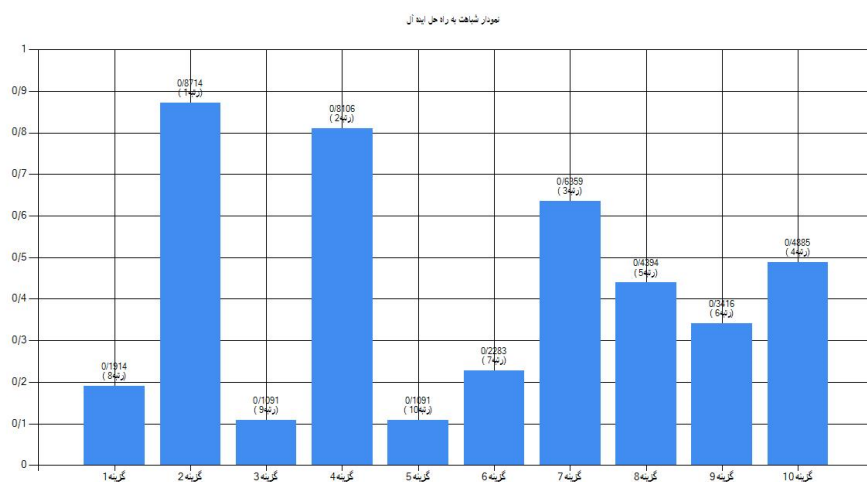
گزینه	یافته‌های کیفی										یافته‌های کمی			
	مفهوم	حوزه STEEP (V)						نتایج تاپسیس فازی						
		آرامش	فناورانه	اقتصادی	اکولوژی	سایه	ارزش	S+	S-	شباهت	رتبه			
۱	پسا کرونا اصلاح اقتصادی و انسجام ملی می‌خواهد.	●		●		●		۵۲/۲۸	۱۲/۳۸	۰/۱۹	۸			
۲	وزن دولت‌ها و حاکمیت‌ها به خاطر مدیریت، افزایش و وزن مردم کاهش پیدا می‌کند.					●	●	۸/۲۱	۵۵/۶۲	۰/۸۷	۱			
۳	از نظر روحی و روانی کرونا جنبه‌های منفی برجای گذاشته است.	●					●	۵۷/۰۲	۶/۹۹	۰/۱۱	۹			
۴	اوقات فراغت و امور سیاحت و گردشگری لغو شده که طبعاً آثار سوء روحی و روانی خود را برجای می‌گذارد.	●		●			●	۱۲/۱۸	۵۲/۱۳	۰/۸۱	۲			
۵	در خانه ماندن، روی اختلافات، افسردگی‌ها و برخی از عصبانیت‌ها تأثیرگذار است و حساسیت‌هایی به وجود می‌آورد.	●					●	۵۷/۰۲	۶/۹۹	۰/۱۱	۱۰			
۶	اکنون همه دنیا، جماعت‌ها، اقوام و اقشار به این نتیجه رسیده‌اند که به‌شدت آسیب‌پذیرند.	●					●	۴۹/۸۱	۱۴/۷۳	۰/۲۳	۷			
۷	شیوع کرونا در ترغیب ساکنان روستاها برای مهاجرت به شهر نقشی نداشته است.	●					●	۲۳/۶۱	۴۱/۲۳	۰/۶۴	۳			
۸	عدم توسعه فراگیر زیرساخت‌های بازاریابی الکترونیک محصولات روستاییان و فقدان زنجیره‌های تأمین و ارزش پایدار		●	●				۳۶/۷۶	۲۸/۸۱	۰/۴۴	۵			
۹	به نظر می‌رسد تلقی بخشی از جامعه از قواعد طرح فاصله‌گذاری اجتماعی چندان درست نیست.	●		●		●	●	۴۳/۱۷	۲۲/۴۰	۰/۳۴	۶			
۱۰	تنها نقطه مثبت روزهای کرونایی در کشور، ۱۳ فروردین بود که اغلب مردم در خانه‌ها ماندند و بیرون نیامدند.	●		●			●	۳۳/۳۳	۳۱/۸۲	۰/۴۹	۴			

جهت درک روابط بین اجزای مطلب در لایه چهارم توصیف ضخیم، تعداد ۱۰ گزینه پس از کدگذاری استخراج شده است در رصد (V) STEEP حوزه اجتماعی و ارزش‌ها دارای بیشترین اهمیت بوده و با توجه به اینکه شروع عملیات با جمع‌آوری داده‌های کیفی و تحلیل در فاز یک انجام شده است و سپس نسبت به جمع‌آوری مجموعه داده‌های کمی و تحلیل در فاز دو بر اساس فاز یک اقدام شده است بنابراین بر اساس نتایج لایه چهارم، در نتیجه اثرات شوک کرونا:

۱) در نتیجه اثرات شوک کرونا وزن دولت‌ها و حاکمیت‌ها به خاطر مدیریت، افزایش و وزن مردم کاهش پیدا می‌کند؛

۲) اوقات فراغت و امور سیاحت و گردشگری لغو شده که طبعاً آثار سوء روحی و روانی خود را بر جای می‌گذارد؛ و

(۳) شیوع کرونا در ترغیب ساکنان، روستاها برای مهاجرت به شهر نقشه نداشته است.

شکل ۸. نمودار تاپسیس فازی نتایج سطح چهارم: تجزیه و تحلیل

سطح پنجم: ترکیب

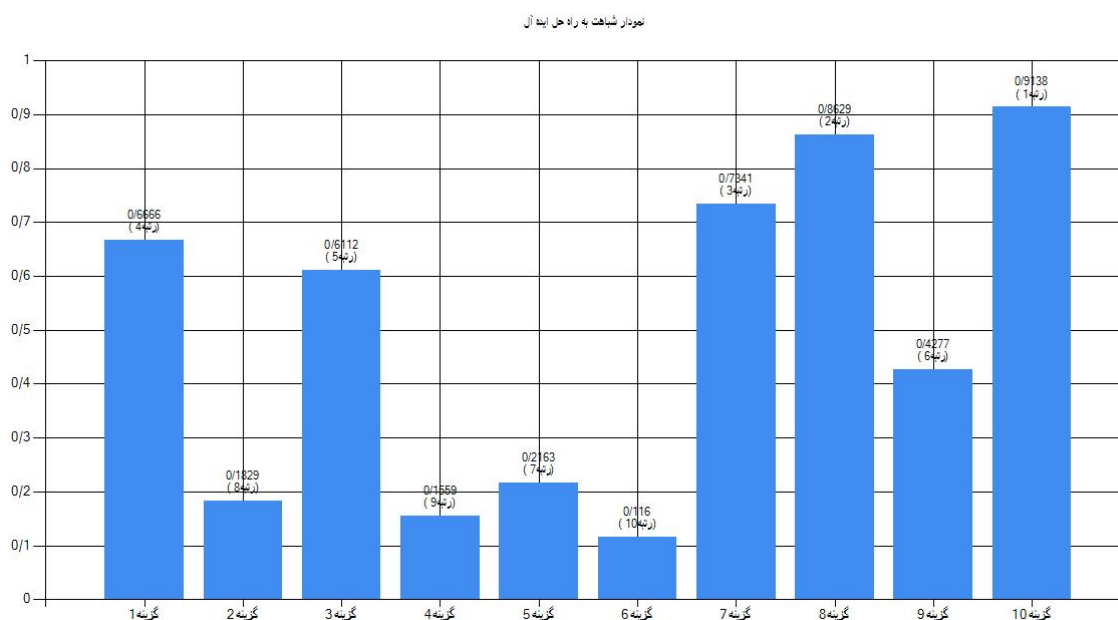
در این لایه، مقوله‌هایی پس از کدگذاری استخراج شده‌اند که از ادراکات پاسخگو به معنا و مفهوم تازه‌ای می‌توان رسید که به صورت مقوله‌های نسبتاً انسجام‌یافته می‌باشند (جدول ۶).

جدول ۶. مقوله‌های نسبتاً انسجام‌یافته از ادراک فرد نسبت به کرونا ویروس [لایه پنجم]

گزینه	یافته‌های کیفی							یافته‌های کمی			
	مفهوم	حوزه (V) STEEP						نتایج تاپسیس فازی			
		آ. م. ف. ا. ق. ا. ک. س. ر.	فناورانه	اقتصادی	اکولوژی	سبب ها	ارزش ها	S+	S-	شباهت	رتبه
۱	شناسایی پتانسیل روستا مانند جمع‌آوری گیاهان دارویی مؤثر در افزایش سیستم دفاعی بدن و تشویق روستاییان در این زمینه	•	•	•				۲۲/۲۰	۴۴/۴۱	۰/۶۷	۴
۲	از تراکتور و تجهیزات خود جهت سم‌پاشی و ضدعفونی کردن شهرها و روستاها می‌توان استفاده کرد.			•				۵۳/۸۳	۱۲/۰۵	۰/۱۸	۸
۳	از دیگر مسائل شیوع ویروس کرونا، مهاجران فصلی و روزانه روستایی و بیمه بیکاری است.			•				۲۶/۳۹	۴۱/۴۸	۰/۶۱	۵
۴	رادیو و تلویزیون نقش مهمی در برجسته‌سازی این اپیدمی دارند.	•	•			•		۵۵/۸۱	۱۰/۳۱	۰/۱۶	۹
۵	کمبود یا احتکار کالاها و ابزارهای پزشکی موردنیاز مردم همچون الکل، ماسک و... توسط برخی سودجویان	•		•				۵۲/۴۸	۱۴/۴۸	۰/۲۲	۷
۶	بحران کرونا فقط یک بحران سلامت نیست بلکه بحران انسان و معیشت و زندگی آن است.	•		•				۵۸/۴۵	۷/۶۷	۰/۱۲	۱۰
۷	بیکار شدن جوانان روستایی و برگشت آن‌ها از شهرها	•						۱۷/۶۷	۴۸/۸۰	۰/۷۳	۳
۸	تعطیلی کسب‌وکارها منجر به تعدیل نیروی کار می‌شود و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد.	•		•				۹/۰۹	۵۷/۲۱	۰/۸۶	۲
۹	هدف قرار دادن باورها و ارزش‌های دینی و راه‌اندازی جنگ نرم رسانه‌ای گسترده توسط رسانه‌های بیگانه.	•				•		۳۸/۸۴	۲۹/۰۳	۰/۴۳	۶
۱۰	تغییر رفتار و الگوی اقتصادی مردم، کاهش سرمایه اجتماعی و آسیب‌های روانی (کاهش اعتماد و اطمینان، کاهش انگیزه و امید، بی‌تفاوتی و...) را به دنبال دارد.	•	•	•			•	۵/۶۸	۶۰/۲۰	۰/۹۱	۱

در لایه پنجم بر اساس نتایج توصیف ضخیم که در مکس کیودا کدگذاری و تحلیل شده است، تعداد ۱۰ گزینه به عنوان گزینه‌ها و مقوله‌های نسبتاً انسجام‌یافته از ادراک فرد نسبت به کرونا ویروس رصد شده است که نشان‌دهنده اهمیت بیشتر حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی در حوزه‌های شش‌گانه است. با توجه به جمع‌آوری مجموعه داده‌های کمی و تحلیل در فاز دو بر اساس نتایج فاز یک، نتایج تحلیل تکنیک تاپسیس فازی بیانگر اهمیت گزینه‌های ذیل در لایه پنجم است:

- (۱) تغییر رفتار و الگوی اقتصادی مردم، کاهش سرمایه اجتماعی و آسیب‌های روانی (کاهش اعتماد و اطمینان، کاهش انگیزه و امید، بی‌تفاوتی و...) را به دنبال دارد؛
- (۲) تعطیلی کسب‌وکارها، منجر به تعدیل نیروی کار می‌شود و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد؛ و
- (۳) بیکار شدن جوانان روستایی و رجعت آنان به زادگاهشان.

شکل ۹. نمودار تاپسیس فازی نتایج سطح پنجم: ترکیب

سطح ششم: ارزیابی

در این لایه، نتیجه به‌طور ضروری از لایه‌های قبلی حاصل شده است و چون نتیجه این لایه در مقایسه با لایه‌های قبلی ارزیابی شده است بنابراین لایه ششم و خروجی حاصل به عنوان استنتاج نهایی ارائه شده است (جدول ۷).

جدول ۷. استنتاج نهایی توصیف ضخیم [لایه ششم]

گزینه	یافته‌های کیفی								یافته‌های کمی	
	مفهوم								نتایج تاپسیس فازی	
									S-	S+
									رتبه	شباهت
۱	نظارت بر برگزار نشدن اجتماعات و مراسم فرهنگی، ورزشی، مذهبی و ...								۵۷/۶۲	۱۹/۰۵
۲	ممانعت از ورود دست‌فروشان و خودروهای دوره‌گرد به روستاها								۶۱/۳۵	۱۴/۷۹
۳	نظارت بر عدم برپایی بازارچه‌های محلی								۵۴/۹۸	۲۱/۶۰
۴	نظارت بر عدم فعالیت اماکن اقامتی، زیارتی و بوم‌گردی و برپایی کمپ‌های گردشگری								۲۰/۵۷	۵۵/۲۵
۵	تشکیل گروه‌های نظارتی برای کنترل رعایت بهداشت در مغازه‌ها، نانواپی‌ها، قصابی‌ها و ... در روستا و معرفی متخلفان به مراجع ذی‌ربط								۴۲/۹۳	۳۳/۹۶
۶	اعطای وام برای تقویت بازار محصولات به‌منظور کاهش میزان خسارت وارده بر محصولات روستاییان								۲۰/۴۵	۵۴/۶۲
۷	تکیه بر ظرفیت فناوری ارتباطات و اطلاعات برای بازاریابی و فروش الکترونیکی محصولات روستایی								۱۵/۰۷	۵۹/۷۷
۸	امهال انواع وام و تسهیلات بانکی روستایی								۷/۲۳	۶۶/۸۷
۹	نگاه ویژه به مشاغل ازدست‌رفته ناشی از شیوع بیماری کرونا در روستاها بالأخص اشتغال زنان								۱۲/۶۲	۶۲/۱۶
۱۰	انگ‌زدایی از بیماران مبتلا به ویروس کرونا								۴۲/۵۳	۳۳/۷۶
۱۱	دولت باید طرح‌های تشویقی و حمایتی را جهت جبران خسارت‌ها به شهروندان به‌ویژه فقرا و مستضعفان، شرکت‌های کوچک و متوسط و... ارائه کند.								۴/۳۹	۶۹/۳۶
۱۲	مخابرات تخفیف‌های لازم را برای ارتباطات تلفنی و اینترنتی در نظر بگیرد که مردم ارتباطات غیرحضوری را افزایش دهند.								۲۹/۲۵	۴۷/۹

در لایه ششم به‌عنوان آخرین لایه و نقش پل ارتباطی تعداد ۱۲ گزینه به‌عنوان گزینه‌ها و مقوله‌های ارزشیابی، نشان‌دهنده اهمیت تمام حوزه‌های (V) STEEP بوده و با عنایت به تحلیل در فاز کمی بر اساس نتایج فاز کیفی، نتایج تحلیل تکنیک تاپسیس فازی بیانگر اهمیت گزینه‌های ذیل در لایه ارزشیابی است:

- دولت لازم است طرح‌های تشویقی و حمایتی را جهت جبران خسارت‌ها به شهروندان به‌ویژه فقرا و مستضعفان، شرکت‌های کوچک و متوسط و... ارائه کند؛
- اخذ مهلت برای بازپرداخت اقساط وام و تسهیلات بانکی و همچنین بیمه‌های کارفرمایان و کارگران؛ و
- نگاه ویژه به مشاغل ازدست‌رفته ناشی از شیوع بیماری کرونا در روستاها بالأخص اشتغال زنان.

شکل ۱۰. نمودار تاپسیس فازی نتایج سطح ششم: ارزشیابی

(۵) نتیجه‌گیری

جامعه درگیر با کروناویروس، دارای دانش و آگاهی نسبی در این مورد بوده که بیشتر جنبه اجتماعی را شامل می‌شود. در جامعه روستایی مهم‌ترین شرط اصلی برای کنترل شیوع کرونا، کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیرضروری است که هماهنگی با اهالی روستا برای زمینه‌سازی جهت سفر نکردن و ابستگان و آشنایان به روستا در تعطیلات تابستان از موارد مهمی است که با آن همبستگی دارد و در نتیجه روابط اجتماعی و فردی جامعه روستایی تحت تأثیر همه‌گیری ویروس کرونا قرار دارد.

توانایی جامعه روستایی مورد مطالعه در پی بردن به مفهوم مقوله کروناویروس و تبیین آن بیشتر در حوزه اقتصادی نشانگر نقش پررنگ عدم امید به آینده و تشویق خانوار برای تصمیم به پس‌انداز زیاد و در اولویت قرار ندادن خرید غیرضروری بوده و آنچه در این مورد بیشتر خودنمایی می‌کند آسیب دیدن اقامتگاه‌های گردشگری روستایی در بین کسب‌وکارهای روستایی است و سیاست‌های جبرانی که دولت در زمینه شیوع کرونا اتخاذ کرده ناکافی بوده است.

تحلیل کاربست اصول و روش‌ها و دستورالعمل‌های ادراک‌شده از کروناویروس در جامعه روستایی نشان می‌دهد بدون اراده جمعی امکان قطع زنجیره کرونا ویروس وجود ندارد و در فصل تابستان فعالیت بخش کشاورزی رونق داشته و این رفت‌وآمدها در روستاها و شهرها بیشتر می‌شود که در نتیجه کروناویروس باعث افت شدید در درآمد افراد شده و این امر در نهایت به افت رشد تولید ناخالص داخلی می‌انجامد.

جهت درک روابط بین اجزای مطالب گردآوری‌شده در مورد کرونا ویروس می‌توان گفت حوزه اجتماعی و ارزش‌ها دارای بیشترین اهمیت است. در نتیجه اثرات شوک کرونا، وزن دولت‌ها و حاکمیت‌ها به خاطر مدیریت، افزایش یافته و وزن مردم کاهش پیدا می‌کند و اوقات فراغت و امور سیاحت و

گردشگری لغو شده که طبعاً آثار سوء روحی و روانی خود را بر جای می‌گذارد؛ با این وجود استنتاج جامعه روستایی و پاسخ به چرایی و چگونگی آن نشان می‌دهد شیوع کرونا در ترغیب ساکنان روستاها برای مهاجرت به شهر نقشی نداشته است.

گزینه‌ها و مقوله‌های نسبتاً انسجام‌یافته از ادراک فرد نسبت به کرونا ویروس نشان‌دهنده اهمیت بیشتر حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی است. با عنایت به این مهم باید گفت تغییر رفتار و الگوی اقتصادی جامعه روستایی، کاهش سرمایه اجتماعی و آسیب‌های روانی را به دنبال دارد و به دنبال آن تعطیلی کسب‌وکارها، منجر به تعدیل نیروی کار می‌شود و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد و در نهایت بیکار شدن جوانان روستایی و رجعت آنان به زادگاهشان بازتاب مهم شیوع این ویروس می‌باشد. در نهایت به‌عنوان آخرین لایه و نقش پل ارتباطی تمام حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، فناورانه، فرهنگ محیطی، سیاسی و ارزش‌ها باید گفت: دولت باید طرح‌های تشویقی و حمایتی را جهت جبران خسارت‌ها به شهروندان به‌ویژه فقرا و مستضعفان، شرکت‌های کوچک و متوسط و... ارائه کند؛ اخذ مهلت برای بازپرداخت اقساط وام و تسهیلات بانکی و همچنین بیمه‌های کارفرمایان و کارگران مورد توجه متولیان توسعه روستایی باشد؛ و سرانجام به مشاغل ازدست‌رفته ناشی از شیوع بیماری کرونا در روستاها بالأخص اشتغال زنان بایستی نگاه ویژه‌ای داشت.

۶ منابع

- آقایی هیر، محسن، حسین کریم‌زاده، عقیل خالقی، (۱۳۹۷)، تحلیل عوامل مؤثر در تصمیم به مهاجرت روستاییان در قلمرو جغرافیای رفتاری (مورد مطالعه: دهستان سینا، شهرستان ورزقان)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۹، شماره ۱، صص ۵۷-۴۲.
- افراخته، حسن، (۱۳۹۹)، تحول پارادایمی در اقتصاد فضا (عبور از رویکرد تحلیل فضایی)، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۹، شماره ۳۱، صص ۲۰-۱.
- بهفروز، فاطمه، (۱۳۷۰)، بررسی‌های ادراک محیطی و رفتار در قلمرو مطالعات جغرافیای رفتاری و جغرافیای انسانی معاصر، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، دوره ۶، پیاپی ۲۰، شماره ۲۰، صص ۷۰-۳۱.
- پوراحمد، احمد، (۱۳۸۹)، قلمرو و فلسفه جغرافیا، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران.
- خنیفر، حسین، ناهید مسلمی، (۱۳۹۶)، اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی (جلد اول)، رویکردی نو و کاربردی، چاپ اول، نگاه دانش.
- خنیفر، حسین، ناهید مسلمی، (۱۳۹۸)، اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی (جلد دوم)، رویکردی نو و کاربردی، چاپ اول، نگاه دانش.
- رضوی، سید مصطفی؛ مرتضی اکبری، مرتضی جعفرزاده، محمدرضا زالی، (۱۳۹۲)، بازکاوی روش تحقیق آمیخته، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه تهران.
- شکوئی، حسین، (۱۳۸۷)، اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا (جلد دوم) فلسفه‌های محیطی و مکتب‌های جغرافیایی، چاپ نهم، انتشارات گیتاشناسی.

- صدرموسوی، میرستار، حسین کریمزاده، عقیل خالقی، (۱۳۹۵)، **تحلیلی بر عوامل مشارکت پایین زنان روستایی در نیروی کار با استفاده از روش آمیخته مورد: دهستان سینا در شهرستان ورزقان**، فصلنامه

اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۵، شماره ۱۶، صص ۲۰-۱.

- Agapitova, N., Sanchez, B., Tinsley, E, 2017, **Government Support to the Social Enterprise Sector: Comparative Review of Policy Frameworks and Tools**; The World Bank: Washington, DC, USA.
- Alavion S. J. & Taghdisi. A, 2020, **Rural E-marketing in Iran; Modeling villagers' intention and clustering rural regions**, Information Processing in Agriculture, In Press, Corrected Proof. <https://doi.org/10.1016/j.inpa.2020.02.008>.
- Al-ghamdi, A. S. & Al-Harigi, F, 2015, **Rethinking Image of the City in the Information Age**, Procedia Computer Science, Vol. 65, pp. 734-743. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.09.018>
- Bennett, K., Phillipson, J, 2004, **A Plague Upon their Houses: Revelations of the Foot and Mouth Disease Epidemic for Business Households**. Sociol. Rural, Vol. 44, No. 3, pp. 261-284. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2004.00275.x>.
- Couclelis, H., Golledge, R, 1983, **Analytic Research, Positivism, and Behavioral Geography**, Analytic Research, Vol. 73, No. 3, pp. 331- 339. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1983.tb01420.x>
- Creswell J. W, 2009, **RESEARCH DESIGN, Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**, SAGE Copyright © 2009 by SAGE Publications, Inc.
- Diniz, A. M. A. & de Faria, A. H.P, 2018, **Contributions from behavioral geography to environmental criminology**, Sociology International Journal, Vol. 2, No. 4, pp. 295-298. <https://doi.org/10.15406/sij.2018.02.00061>
- Dixon, H, 2020, **Rural residents tell 'Covidiot' visitors to go home, with parks and beauty spots packed: Backlash as people ignore social distancing rules and fail to stay two metres apart**, The Telegraph. 23 March 2020.
- Gale, S, 1972, **Inexactness, Fuzzy Sets, and the Foundations of Behavioral Geography**, Geographical Analysis, Vol. 4, No. 4, pp. 337-349. <https://doi.org/10.1111/j.1538-4632.1972.tb00480.x>
- Geertz, C, 1973, **Thick description: toward an interpretive theory of culture**. In: Geertz, C. (Ed.), The Interpretation of Cultures: Selected Essays. Basic Books, New York, pp. 3-30.
- Gibson-Graham, J. K, 2014, **Rethinking the Economy with Thick Description and Weak Theory**, Current Anthropology, Vol. 5, pp. 147-153.
- Gold, J.R, 2019, **Behavioural geography**, in A. Kobayashi, ed. **International Encyclopedia of Human Geography**, second edition, Vol. 1, Oxford: Elsevier, Book ISBN: 9780081022955.
- Golledge, R.G, 2008, **Behavioral Geography and the Theoretical/Quantitative Revolution**, Geographical Analysis, Vol. 40, No. 3, pp. 239-257. <https://doi.org/10.1111/j.1538-4632.2008.00724.x>
- Kumar, A., Nayar, K.R., Fazaludeen Koya, Sh, 2020, **COVID-19: Challenges and its consequences for rural health care in India**, Public Health in Practice, Vol. 1, 100009. <https://doi.org/10.1016/j.puhip.2020.100009>
- Milbourne, L., Cushman, M, 2015, **Complying, Transforming or Resisting in the New Austerity? Realigning Social Welfare and Independent Action among English Voluntary Organisations**. J. Soc. Policy, No. 44, pp. 463-485.
- Mitra, S, 2020, **The implications of COVID-19 for rural India**, IDR 25 (2020). March, <https://idronline.org/the-implications-of-covid-19-for-rural-india/>
- Phillipson, J., Bennett, K., Lowe, P., Raley, M, 2004, **Adaptive responses and asset strategies: The experience of rural micro-firms and Foot and Mouth Disease**,

- Journal of Rural Studies, Vol. 20, No 2, pp. 227-243. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2003.08.006>
- Phillipson, J., Gorton, M., Turner, R., Shucksmith, M., Aitken-McDermott, K., Areal, F., Cowie, P., Hubbard, C., Maioli, S., McAreavey, R., Souza-Monteiro, D., Newbery, R., Panzone, L., Rowe, F., Shortall, S, 2020, **The COVID-19 Pandemic and Its Implications for Rural Economies**, Sustainability, Vol. 12, No. 10, pp. 1- 9. <https://doi.org/10.3390/su12103973>
  - Ponterotto, Joseph G, 2006, **Brief Note on the Origins, Evolution, and Meaning of the Qualitative Research Concept "Thick Description"**, The Qualitative Report, Vol. 11, No 3, pp. 538-549.
  - Rodaway, P, 2010, **Sensuous Geographies: Body, Sense, and Place**, Routledge, ISBN 9780415513395.
  - Rushton, G, 2010, **Commentary on behavioral and perception geography**, Annals of the Association of American Geographers, Vol. 69, No. 3, pp. 463- 464. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1979.tb01269.x>
  - Tashakkori, A., & C. Teddlie, 2003, **Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research**, First Edition, Sage Publication Inc.
  - Tashakkori, A., Creswell J. W, 2007, **Editorial: Exploring the Nature of Research Questions in Mixed Methods Research**, Journal of Mixed Methods Research, Vol. 1, No 3, pp. 207- 211. <https://doi.org/10.1177%2F1558689807302814>
  - Usunier, Jean-Claude; Sbizzera, Stéphane, 2013, **Comparative thick description**, International Marketing Review, Vol. 30, No. 1 pp. 42 – 55. <http://dx.doi.org/10.1108/02651331311298564>
  - Withanaarachchi, A., Nanayakkara, J., & Pushpakumara, C, 2015, **Scenario Based Technology Road Mapping to Transfer Renewable Energy Technologies to Sri Lanka**, Sustainable Energy, Vol. 3, No 2, pp. 25-35. <http://pubs.sciepub.com/rse/3/2/1>
  - World Health Organization, 2020, **Mental Health and Psychosocial Considerations during the COVID-19 Outbreak**, Health Organization: Geneva, Switzerland, 2020.